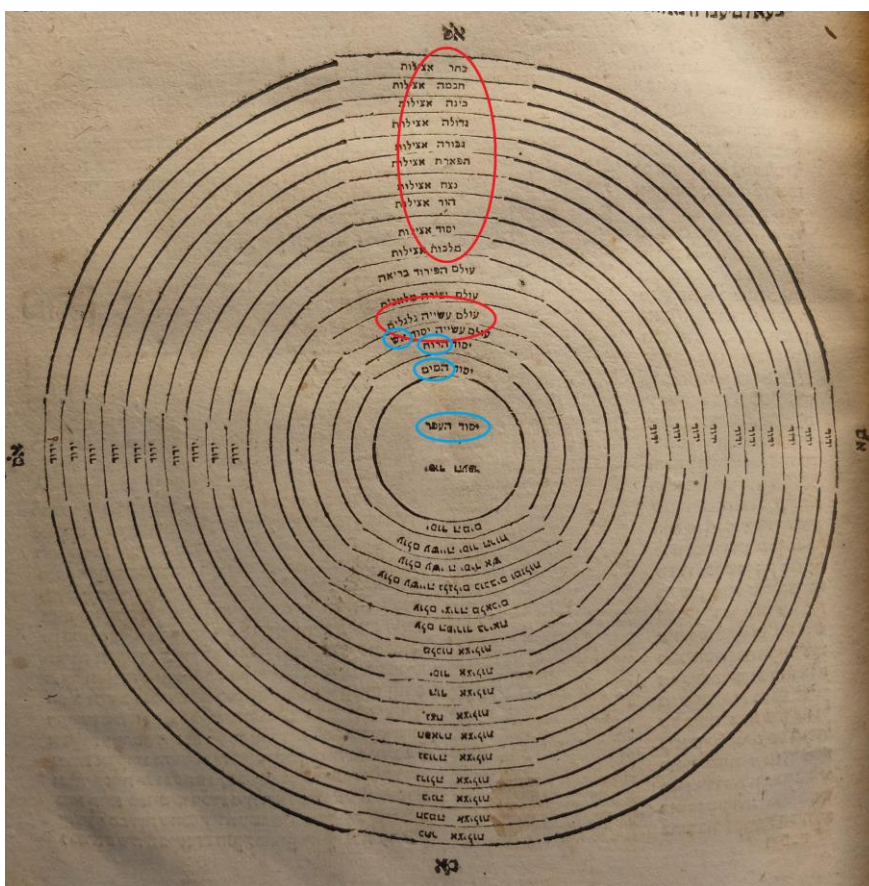

Kabala a filosofie 16.–18. století

1. Filosofie

- Koncept přírodní filosofie – filosofie jako poznání přirozeného světa.
- Uspořádání vesmíru: země, měsíc, sféry planet, pak sféra hvězd – uzavřený svět (model cibule).

Šabtaj Šeftl ben Akiba Horowitz, *Šfa tal* (Přival rosy), Hanau 1615. Od středu k okrajům: Čtyři elementy (afar – země, majim – voda, vzduch – ruach, oheň – eš). Pak svět tvoření – sféry nebeských těles (olam asija – galgalim), nakonec malchut až keter, tedy jednotlivé sefirot emanace podle kabaly.

- Textový korpus filosofie v 16.–18. století: Jeho omezení a eklektičnost: „recyklace“ středověké židovské filosofie, pokud existovaly hebrejské překlady. Málo originálních spisů.
- Pro základní přehled autorů a děl lze použít český článek na Moodlu, kde jsou odkazy do literatury.
- Avraham Horowitz, komentář k Maimonidovu spisu Šmona praktikim: Chesed Avraham.

- Moše Isserles, Torat ha-ola, Praha 1569: Nejoriginálnější židovský filosofický spis raného novověku.
- Jom-Tov Lipmann Heller: Zájem o astronomii a filosofii, méně o kabal. Viz Joseph M. Davis, Jom Tov Lipmann Heller, Praha: Sefer, 2011.
- Mordechaj Jafe: Metafora žebříku. Viz Davis, cit. d. a angl. článek na Moodlu.
- Zvláštní případ: Maharal. Používá terminologický a konceptuální aparát středověké filosofie, ale současně se staví proti filosofii jako disciplíně. Maharalova snaha filosofii deklasovat:

Tiferet Jisrael, ed. Honig, s. 51 (srov. Platón, Rep. II,457d):

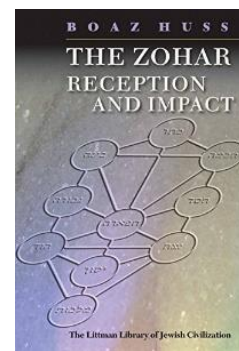
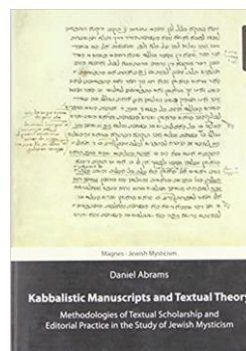
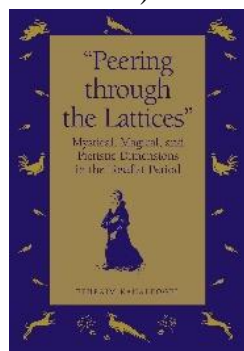
Lidé pátrají, kteří se nechají vést svým rozumem a kteří se nazývají filosofové, kteří chtějí přijít na kloub jsoucnu a jeho řádu, až si nakonec představují, že dospěli pravdy. [...] Tvrdí o jednom z nežidovských učenců, jehož jméno je Platón, že řekl, že je záhodno, aby vždy všichni, kdo patří k jednomu povolání, sdíleli dohromady ženy a nikdo neměl vlastní manželku.²²

Tiferet Jisrael, ed. Honig, s. 30:

Filosofové [...] jsou připomínkou a nádherou rozumu. Prostřednictvím věcí, které poznávají rozumem (*muškalot*), získá člověk věčnost a je přiveden ke správnému jednání, jako [ke studiu] astronomie, a [tedy k] žebříku, po kterém dospěje k věcem, jež poznává rozumem. A z tohoto žebříku spadli! Oproti tomu my, žáci našeho učitele Mojžíše, mír s ním, jsme povstali a díky Tóře Hospodinově a příkázáním jsme získali navrch.¹⁰⁸

2. Kabala

- Kabala – proud mystiky, vedle dalších proudů: Šiur koma, Maase berešit, hechalotická mystika.
- Přítomnost mystiky v okruhu chasidej Aškenaz a mez tosafisty; Efraim Kanarfogel, *Peering through Lattices*.
- Zohar – Šimon ben Jochaj – Moše z Léonu (z. 1305) – literatura, nikoli kniha (Daniel Abrams, Boaz Huss).

- Zájem o kabalou a Zohar mezi křesťany – Pico della Mirandola (více v přednášce o křesťanských hebraistech).
- Odpor proti popularizaci kabaly (Daniel Bomberg plánuje tisknout kabalou pro křesťanské zájemce, ale upouští od toho, aby nepřišel o židovské zákazníky).
- 1558–60: dvě vydání Zoharu, Cremona a Mantova, vytvoření „knihy“.

Cremona 1558.

Mantova 1558–1560.

- Debata o autenticitě Zoharu – Leone Modena jej označuje za falzum – avšak obecně je Zohar vnímán jako midraš, tedy autoritativní součást ústní Tóry.
- Safed v Horní Galileji – studie Solomona Schechtera – starší generace: Josef Tajtacak – Šelomo ha-Levi Alkabec (z. 1576), autor písně Lecha dodi – liturgické inovace: kabalat Šabat.
- Moše Cordovero (z. 1570), *Pardes rimonim* – první vlna safedské kabaly, přicházející do Evropy a vzbuzující fascinaci tamními mystiky – „turistika“ – import textů a příběhů.
- Jicchak Luria Aškenazi (Ari, 1534–1572), luriánská kabala, mýtus o rozbití „obalů“ sefirot – Šlomo „Šlomo“ Dresnitz (ze Strážnice), Šivchej ha-Ari (sbírka příběhů o Arim, pův. ve formě dopisů posílaných do Evropy).
- Popularizace kabaly: Od poloviny 16. století vycházejí kabalistické texty tiskem – jsou dostupné, i když jim asi ne všichni ti, kdo je obdivují, rozumí – úvodové příručky, které si kladou za cíl kabalou vysvětlit (Meir ibn Gabaj, Maarechet Elohut, Horowitz – Šefa tal) – Menachem Recanati, Komentář k Tóře: kabalistický, cituje hojně Zohar.
- Isadore Twersky, teoretické uchopení vztahu jednotlivých disciplín širšího rabínského kurikula: halacha a meta-halacha – metahalachické disciplíny „prohlubují“ halachický diskurs – halacho-centrismus: halachu studují všichni rabíni, filosofii a/nebo kabalou jen někteří. Twersky, Isadore, „Talmudists, Philosophers, Kabbalists: The Quest for Spirituality in the Sixteenth Century“, in: Cooperman, Bernard Dov (ed.), *Jewish Thought in the Sixteenth Century*, Cambridge, MA, 1983, s. 431–459.

- Vztah kabaly a filosofie: Někdy antagonismus, někteří kabalisté zavrhnou filosofii, někteří filosofové nemají zájem o kabalu – často harmonický: Sefer jecira jako propojující prvek mezi spekulacemi kabaly a astronomie – stvoření světa písmeny a čísly – Boží jména – kompatibilita předkoperníkovské kosmologie s kabalistickými představami (sféry a sefirot).
- Prosakování kabaly do dalších sfér – vliv na halachu (debata o tom, zda je Zohar autoritativní z halachického hlediska) – etické texty (Cordero, Tomer Dvora [Debořina palma]) – liturgie (kavanot – intence; Kabalat Šabat).
- 20. léta 17. století: prosazuje se kabala, filosofie (a věda) končí s výjimkami (Josef Šelomo Delmedigo) – následuje útlum až do rané haskaly (20.-40. léta 18. století v Německu).
- Největší duchovní otřes 17. st.: Šabtaj Cvi (1626–1676) – falešný mesiáš.

